

Дѣла давно минувшихъ дней.
Преданья старины глубокой...

А. С. ПУШКИНЪ.

I.

Сумно і непривітно тепер в нашій Тухольщині! Правда, і Стрий і Опір однаково миють її рінисті, зелені узберіжя, луги її однаково покривають ся весною травами та цвѣтами, і в її лазуровім, чистім повітрі однаково плаває та колесує орел - беркут, як і перед давніми віками. Але все инше як же змінило ся! І ліси і села і люди! Що давно ліси густі, непрохідні закривали майже весь її простір окрім високих полонин, сходили в долину аж над самі ріки, — тепер вони мов сніг на сонці стопили ся, зрідли, змаліли, декуди пощезали, лишаючи по собі лисі облази; інде знов із них остояли ся лише пообсмалювані пеньки, а з між них де-де несъмніло виростає нужденна смеречина або ще нужденніший яловець. Що давно тихо тут було, не чути ніякого го лосу крім вівчарської тримбіти десь на далекій полонині, або рику дикого тура чи оленя в гущавинах, тепер на полонині гейкають воларі, а в ярах і дебрах галюкають рубачі, трачі й гонтарі, ненастанно, мов невмирущий черв, підгризаючи та підтинаючи красу тухольських гір — столітні ялиці та смереки, і або спускаючи їх, потятих на великі ботюки, долі потоками до нових парових тартаків, або таки на місці ріжучи на дошки та на гонти.

Але найбільше змінили ся люди. З верха глянувши, то немов би змогла ся між ними „культура,” але на ділі виходить, що змогло ся тільки їх число. Сел і присілків більше, хат по селах більше, але за те по хатах убожество більше і нужда більша. Народ нужденний, прибитий, понурий, супроти чужих несъмний і недотепний. Кожний дбає тільки про себе, не розуміючи того, що таким робом роздроблюють ся їх сили, ослаблює ся громада. Не так тут колись було! Хоч менше народа, та за те що за народ! що за жите кипіло в тих горах, серед тих непрохідних борів у стіп могутнього Зелеменя! Лиха доля довгі віки знущала ся над тим народом. Тяжкі удари підкопали його добробит, нужда зло мала його свободну, здорову вдачу, і нині тільки неясні, давні спомини нагадують правнукам щасливіше жите предків. І коли